

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 2

לע"נ גבריאל בן לאה ז"ל • נלב"ע י"ד ניסן תשס"ג

is Dedicated in loving memory of
Gabriel (Cabra) Bildirici

*by his wife Nina Bildirici
and his children & grandchildren*

changes his place he is considered to have interrupted his eating. Therefore, he must say an after-blessing on that already eaten, then repeat himself and recite a new blessing, prior to eating again. And one who changes his place from one corner to another in the same house [since it is indoors and in the same house], does not have to repeat the blessing. [However, if one ate on the east side of a fig tree and moves over to eat on the west side, he must repeat the blessing.

הָרִי פֶסֶק אֲכִילָתוֹ וּלְפִיכָךְ מִבְּרַךְ לְמַפְרַע עַל מָה שְּׁאֵכַל וְחֹזֵר וּמִבְּרַךְ שְׁנִיָּה לְכַתְחֻלָּה עַל מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאָכַל וְהַמְשֵׁנָה מִקוֹמוֹ מִפְּנֵי לִפְנֵי בֵּית אֶחָד אֵינּוּ צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל תְּאֵנָה וּבְאֵל אֲכָל בְּמַעְרְבָהּ צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ:

KI TEITZEI FOR THURSDAY

כי תצא ליום המישי

TORAH

תורה

כיוון בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילויי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח משבת הבאה

ח אָרִי תִּבְנֶי בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבֹד תִּיקָא לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשׁוּי חוּבַת דִּי דִקְטוּל פְּבִיתְךָ אָרִי יִפֹּל דְנִפֹּל מִנֵּה: ט לֹא תִזְרַע כְּרִמְךָ

שלישי ח כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגַגְךָ וְלֹא־תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: ט לֹא־תִזְרַע כְּרִמְךָ כְּלֵאִים

(8) When you build a new house, you must make a guard-rail around your roof, so that you will not cause blood [to be spilled] in your house if someone would fall from it [the roof]. (9) Do not sow your vineyard [together with] a

RASHI

רש"י

(8) **When you build a new house [you must make a guard-rail around your roof]** — *If you have observed the commandment of הקון*, “casting off the mother from her nest,” then you will eventually [merit the privilege of] building a new house and of [being able to] fulfill the commandment of מעקה (making a guard-railing), because [the fulfillment of] one commandment pulls along with it [an opportunity to fulfill] another commandment [i.e., one commandment leads to another]. [After the above sequence of events,] you will then come to [possess] a vineyard, a field and fine clothes. This is the reason for the juxtaposition of these passages here [that is, those just discussed, and the ensuing passages pertaining to vineyards, fields and garments] (Tanchuma 1). מעקה — means a fence surrounding the roof. Onkelos translate this word as תיקא, which is similar to the word תיק, a sheath; the fencing, just like a sheath, protects that which is contained inside it. כי יפל הנפל — [This phrase literally reads: “If the faller falls.” Why does the verse not say “if a person falls?” Because] that person [who would fall,] deserves to fall [to his death on account of his sins], nevertheless you should not

(ח) כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ. אִם קִימַתְּ מִצְוַת שְׁלוּחַ הַקּוֹן סוּפֵךְ לְבָנוֹת בֵּית חֲדָשׁ וְתִקַּם מִצְוַת מַעֲקָה שְׂמִצְוָה גּוֹרְרַת מִצְוָה וְתִגִּיעַ לְכַרְם וְשָׂדֵה וּלְבִגְדִים נְאִים לְכַף נִסְמְכוֹ פְּרָשִׁיּוֹת הֵלְלוּ: מַעֲקָה. גֵּר סָבִיב לְגַג וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם תִּיקָא כְּגוֹן תִּיק שְׂמִשְׁמֵר מָה שְּׁבָתוֹכוֹ: כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל. רֵאיוּ זֶה לְפֹל וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא תִתְגַּלְגַּל מִיָּתְדוֹ עַל יָדְךָ שְׂמִגְלָגְלִין זְכוֹת עַל יָדֵי

עֲרוּבֵינָּ דִּילְמָא תִּסְתָּאב דְּמַעַת
 וְרַעָא דִּי תִזְרַע וְעַלְלַת כְּרָמָא:
 י לֹא תִרְדִּי בַתּוֹרָא וּבַחֲמִירָא
 כְּחֻדָּא: יא לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטְנֹנָא
 עֲמֹר וּכְתָן מִחֶבֶר כְּחֻדָּא:
 יב כְּרִסְפֵּינָּ תַעֲבֹד לָךְ עַל אַרְבַּע

פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמִּלְאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע
 וּתְבוֹאֵת הַפָּרִם: ס י לֹא־תַחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר־
 וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: יא לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטְנֹנָא עֲמֹר
 וּפְשִׁתִּים יַחְדָּו: ס יב גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ

mixed variety of species, lest the ripe produce from that which you sowed and the crop of the vineyard [both] become forbidden. (10) Do not plow with an ox and a donkey together. (11) Do not wear a [garment which is made of a] mixture of wool and linen together. (12) Make yourself [twisted] threads, on the four

RASHI

be the one to bring about his death. For meritorious things are facilitated by meritorious people, while things of ill-fortune are facilitated by guilty people (Sifrei 22:68).

(9) **[Do not sow your vineyard together with] a mixed variety of species** — *[For example,] sowing, in the same hand-throw [of seeds], wheat and barley [the sowing together of which already constitutes one prohibition of כלאים — “mixed variety of species” (see*

Leviticus 19:19)], together with kernels of grapes [the total combination of which now constitutes an additional prohibition of sowing the two diverse species in a vineyard. Thus, Rashi explains the verse to refer to the case of two species sown with grape-kernels, to teach us that this verse constitutes two negative commandments, rather than just one] (Berakhot 22a).

פֶּן תִּקְדַּשׁ — *[The word קדש] is to be understood as it appears in the translation of Onkelos: תסתאב— unfit, meaning anything repulsive to man. The term קדוש applies, either in a positive sense e.g., if something is holy, or in a negative sense e.g., if something is forbidden. For instance (Isaiah 65:5), “Do not approach me, for I am holier than you.” המלאה — This word refers to fullness מלוי and addition, for a seed [when sown into fertile ground,] adds [upon itself and increases in its fullness, developing into ripe produce] (see Pesachim 25a). (10) Do not plow with an ox and a donkey — This law applies [not only to an ox and a donkey, but] to any two species of animals that exist in the world. [Similarly,] this law applies [not only to plowing with them together, but also] to the case of [merely] leading the two animals together when they are bound to each other as a pair, for transporting some sort of load (Sifrei 22:79-80, Kilayim 8:2). (11) שעטננו — means a mixture. Our Rabbis have explained this term to be [an acronym of the terms]: שוע, meaning fulfilled or pressed, טווי, meaning woven and נוו, meaning twisted. [Thus, explain our Rabbis, שעטננו only applies in the case of materials which are fulfilled, pressed or twisted together [in their process of manufacture]. (Sifrei 22:81)*

רש"י

זכאי וחובה על ידי חיוב: (ט) בלאים. חטה ושעורה וחרצן במפולת יד: פן תקדש. כתרגומו תסתאב כל דבר הנתעב על האדם בין לשבח כגון הקדש בין לגנאי כגון איסור נופל בו לשון קדש כמו אל תגש בי כי קדשתיה: המלאה. זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף: (י) לא תחרש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא: (יא) שעטננו. לשון ערוב ורבוביניו פרשי שוע טווי ונוו:

עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה בָּהֶן: כַּנְפֵי כְסוּתֶךָ דֵּי תִכְסִי בָהֶן:

ס

corners of your garment with which you cover yourself.

RASHI

רש"י

(12) **Make yourself [twisted] threads** — (יב) גְדֵלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ. אִם מִן הַכֹּלָאִים לְכָר סָמְכָן הַכְּתוּב: *[These threads can be made] even from a mixture of wool and linen [which is normally forbidden, as in the previous verse]. Thus, [in order to show that the threads on the corners of the garments are an exception here.] Scripture juxtaposes [these two commandments: sha'atnez and tzitzit] (Yevamot 4a).*

PROPHETS I Samuel 17

נביאים שמואל א פרק יז

כב וַיֵּשֶׁב דָּוִד אֶת־הַפְּלִיִּם מֵעָלָיו עַל־יַד שׁוּמֵר הַפְּלִיִּם וַיִּרֶץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֵא וַיִּשְׁאַל לְאַחִיו לְשָׁלוֹם: כג וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבְּנִים עוֹלֶה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוּ מִגַּת מַמְעַרְוֹת (קרי מַמְעַרְכוֹת) פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד: כד וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרֹאֲוֹתָם אֶת־הָאִישׁ וַיִּנְסוּ מִפְּנָיו וַיִּירָאוּ מְאֹד: כה וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לַחֲרָף אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלָה וְהִיהָ הָאִישׁ לַחֲדָא: כה וַאֲמַר אָנֹכִי יִשְׂרָאֵל הַחַזִּיתוֹן גְּבָרָא דְסָלִיק הַדִּין אַרְי לַחֲסָדָא יִתְּ יִשְׂרָאֵל סָלִיק וְהִי גְבָרָא

(22) And David left the baggage in the hand of the keeper of the baggage, and he ran to the battle ranks, and he came and greeted his brothers. (23) And while he was speaking with them, behold, the [champion] from amongst them, named Golyat the Philistine, from Gat, was coming up from the ranks of the Philistines, and he spoke the same words [as before], and David heard. (24) And all the men of Israel, upon seeing the man, fled from before him, and were exceedingly frightened. (25) And the men of Israel said, "Have you seen this man who is coming up, for he is coming up to taunt Israel? And it will be, that the man who

RASHI

רש"י

(22) **The keeper of the baggage** — *of the* שׁוּמֵר הַפְּלִיִּם. שֶׁל בְּנֵי הַצָּבָא: (כה) יַעֲשֶׂה

אֲשֶׁר-יִכְנֹנוּ יַעֲשֶׂרְנוּ הַמֶּלֶךְ | עֶשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת-בֵּיתוֹ
 יִתֶּן-לוֹ וְאֶת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל:
 כּוּ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-הָאֲנָשִׁים הַעֲמִידִים עִמּוֹ לֵאמֹר
 מַה-יַּעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יִפֶּה אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי הַלְּזֹ
 וְהִסִּיר חֲרָפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעַרְלָ
 הַזֶּה כִּי חָרַף מַעֲרֻכּוֹת אֱלֹהִים חַיִּים:

עֲבָדֵי קָרְבָּא דְעִמָּה דִּי קִימָא:

will kill him, the king will enrich him with great riches, and he will give him his daughter, and he will make his father's house free in Israel.” (26) And David said to the men who were standing before him, saying, “What shall be done to the man that slays the Philistine, and removes disgrace from Israel, for who is this uncircumcised Philistine, that he should taunt the ranks of the living God?”

RASHI

רש"י

soldiers. (25) Will ... make free — from the things mentioned in the laws of the kingdom.

חֶפְשִׁי. מַדְבְּרִים הָאֲמֹרִים בְּמִשְׁפַּט הַמִּלּוּכָה:

Writings Psalms 109

כתובים תהלים פרק קט

ט יֶהְיוּ-בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ
 בָּנָיו וְשָׂאוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרָבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ נוֹשָׂה
 לְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיְבִזּוּ זָרִים יְגִיעוּ: יב אֶל-יְהִי-לוֹ
 מִשֶּׁךְ חֶסֶד וְאֶל-יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יֶהְיֶה-אַחֲרֵיתוֹ

ט יהיו בניו יתומים ואשתו אלמנה: י ונוע ינועו בניו ושאו ודרשו מחרבותיהם: יא ינקש נושה לכל אשר לו ויבזו זרים יגיעו: יב אל יהי לו משך חסד ואל יהי חונן ליתומיו: יג יהיה אחריתו

(9) Let his children be orphans, and his wife a widow. (10) Let his children wander from place to place, and let them ask; and let them seek out from their desolate places. (11) Let the creditor distraint all that he has, and let strangers bespoil his labor. (12) Let there be none to extend kindness to him, nor let there be any to be gracious to his orphaned children. (13) Let his posterity be

RASHI

רש"י

(10) **And let them ask; and let them seek** — *All will ask about them, what has become of them, from the report of destruction [that went forth about them].* (11) **Distraint** — *He will trouble them.* **The creditor** — *the creditor who*

(י) וְשָׂאוּ וְדָרְשׁוּ. הַבֵּל יִשְׁאַלוּ עֲלֵיהֶם מִה נְהִיָּתָה לָהֶם מִתּוֹךְ קוֹל חֲרָבָתָם: (יא) יִנְקֹשׁ. טְרִיחָם: נוֹשָׂה.

לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַח שְׁמֵם:

יג יהי סופיה לאשתציא בדר
אוחרן יתמחי שמהון:

cut off; in the following generation let their name be obliterated.

RASHI

רש"י

lent to them [will trouble them] to collect his debt from them.

המלוה שלוה להם לגבות חובו מהם:

Mishnah Arakhin, chapter 1

משנה ערכין פרק א

(1) All persons [including a thirteen year old who has not yet sprouted two pubic hairs] are fit to evaluate or to be made the subjects of valuation [i.e., if a person says; my worth or the worth of that person to the Temple, they are subject to the set monetary values in Leviticus

א הכל מעריכין, ונערכין, ונדרים, ונדרים, כהנים ולוים וישראלים, נשים ועבדים. טמטום ואנדרוגינוס, נדרים ונדרים ומעריכין, אבל לא נערכין, שאינו נערך אלא זכר ודאי ונקבה ודאית. חרש שוטה וקטן, נדרין ונערכין, אבל לא נדרין ולא מעריכין, מפני שאין בהם דעת. פחות מכן חדש, נדר אבל לא נערך:

27, which is set according to the age of the subject dedicated]. [All persons] are fit to vow [another's worth, based on market value] or have their worth vowed — priests, Levites, and [ordinary] Israelites, women, or slaves. Persons of unknown gender and hermaphrodites are fit to vow [another's worth], or to have their worth vowed, and are fit to evaluate, but they are not fit to be made the subjects of valuation [i.e., the set values in Leviticus], for the subject of valuation may be only a person definitely male or female. A deaf-mute, a mentally incompetent person, or a minor are fit to have their worth vowed or be made the subject of valuation, but they are not fit to make either a vow [of another's worth] or to evaluate, because they have no [maturity of] mind. One less than one month old may have his worth [i.e., market value] vowed but not his valuation [because Scripture establishes a

רבנו עובדיה מברטנורא

א הכל מעריכין. הכל, לאתווי בן שלש עשרה שנה ויום אחד ולא הביא שתי שערות, שהוא מעריך. והוא מופלא הסמוך לאיש. ומופלא אקרי ליה, לפי שבודקים אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש. אע"ג דאיש כי יפליא כתיב (ויקרא כז), כשהוא סמוך לפרקו קרוי איש לענין זה. והכל דקאי נמי על נערכים, לאתווי מנוול ומוכה שחין שאין שוין דמים. דסלקא דעתך אמינא נדר בערכך כתיב (שם). כל שישנו בדמים ישנו בערכין, כל שאינו בדמים אינו בערכין, קמשמע לן והכל דקאי על נודרים, משום נידרים נקט יח. ונידרים גופיה אצטרך, לאתווי פחות מכן חודש שהוא נידר אע"פ שאינו נערך: מעריכין. אם אמר על אחד, ערך פלוני עלי, נותן ערך אותו פלוני כפי שניו כמו שקצוב בפרשת ערכין, שהערך נותן לפי שנים של נערכין: ונערכין. אם אמר אחר עליו, ערך פלוני זה עלי. או אמר הוא עצמו, ערכי עלי: נודרים. אמר, דמי פלוני עלי, צריך שיתן כמו שהוא יפה למכור בשוק: ונידרים. אמר אחר עליו, דמי פלוני עלי. או אמר הוא עצמו, דמי עלי: כהנים ולוים. כהנים אצטריכא ליה לאשמועינן דנערכין, דסלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב (שם) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן ישראל לפני כהן ולא כהן לפני כהן, הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני הכהן, קמשמע לן דכהנים איתנהו בתורת ערכין. ואידי דתנן כהנים, תנן לויים וישראלים: נשים ועבדים. והאשה משלמת כשתאלמן או תתגרש, והעבד כשיתחרר טמטום ואנדרוגינוס נודרים ונידרים. שהרי יש להם דמים: ומעריכין. את אחרים. אם אמרו ערך פלוני עלי, נותנים ערך

minimum age]. (2) A non-Jew, Rabbi Meir says, can be made the subject of a valuation, but cannot evaluate. [But] Rabbi Yehudah says, He may evaluate, but cannot be made the subject of a valuation. Both agree, however, that he can both vow another's [market] worth and have his [market] worth vowed by others. (3) A dying person or the one about to be put to death [by sentence of Bet Din] cannot have his worth vowed, nor be a subject of valuation

[since Scripture states "But if he be too poor for the evaluation, then he shall be set before the priest and the priest shall value him" and this one may not be set before the priest, nor has any monetary value]. Rabbi Chaninah ben Akavia says, He is fit to be made the subject of a valuation, because his price is fixed [and not based on a monetary value], but cannot have his worth vowed [since he has no worth]. Rabbi Yose says, He may vow another's worth, evaluate, and consecrate [to the Temple, and argues on the Sages regarding] if he caused damage, [that] he is obliged to make restitution. (4) If a woman is about to be executed, we don't wait for her until she gives birth [if she is found to be pregnant]; but if she had already sat on the birthstool [i.e., if she had already gone into labor], one waits for her until she gives birth. If a woman had been put to death, one

ב הנכרי, רבי מאיר אומר נערך אבל לא מעריך. רבי יהודה אומר, מעריך אבל לא נערך. זה וזה מודים, שנודרין ונדרין: ג הגוסס, והיוצא להרג, לא נדר ולא נערך. רבי חנינא בן עקיבא אומר, נערך, מפני שדמיו קצובין (אבל אינו נדר, מפני שאין דמיו קצובין). רבי יוסי אומר, נדר ומעריך ומקדיש. ואם הויק, חייב בתשלומין: ד האשה שהיא יוצאה להרג, אין ממתינין לה עד שתלד. ישבה על המשבר, ממתינין לה עד שתלד. האשה שנהרגה, נהנין

רבנו עובדיה מברטנורא

אותו פלוני: **אבל לא נערכין**. אם אמר ערכי עלי, או אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי, לא אמר כלום. דזכר ונקבה אמורים בפרשת ערכין, עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית: **פחות מבן חודש נידר**. אם אמר, דמיו עלי. שהרי שוה דמים כל שהן: **אבל לא נערך**. שלא נאמר ערך בפרשה אלא מבן חודש ומעלה: **ב נכרי**, ר' מאיר אומר נערך. תרי קראי כתיבי בפרשת ערכין, חד ריבוי וחד מיעוט. בני ישראל, מיעט את הנכרי. איש כי יפליא, ריבה כל איש ואפילו נכרי במשמע. ר' מאיר סבר, נכרי נערך ולא מעריך, שכן מצינו הכתוב בנערכים יותר מבמעריכים שהרי חרש שוטה וקטן נערכין אבל לא מעריכין, הלכך שדי מיעוטא למעריך, וריבויא לנערך: ר' יהודה אומר נכרי מעריך ולא נערך. שכן מצינו טומטום ואנדרוגינוס מעריכים ולא נערכים. והלכה כר' יהודה הלכך נכרי שאמר ערך ישראל פלוני עלי, חייב ליתן כפי שניו הערך הקצוב בפרשה. וישראל שאמר ערך נכרי פלוני עלי, או נכרי שאמר ערכי עלי, לא אמר כלום: **ג הגוסס לא נידר**. דלאו בר דמים הוא, דלמיתה הוא עומד: **ולא נערך**. דכתיב והעמידו והעריכו, והאי לאו בר העמדה והערכה הוא והיוצא ליהרג. שנגמר דינו בבית דין של ישראל אבל יוצא ליהרג על פי המלכות, לא שנא מלכי ישראל ולא שנא מלכות של נכרים דברי הכל מעריך ונערך: **לא נידר**. דלאו בר דמים הוא: **ולא נערך**. דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ור' חנינא בן עקיבא דאמר נערך, מוקי להאי קרא דכל חרם אשר יחרם לדרשא אחריתי: ר' יוסי אומר כו'. ר' יוסי ותנא קמא לא פליגי בנודר ומעריך ומקדיש. כי פליגי באם הויק תנא קמא סבר, אם הויק פטור מן התשלומים. ואע"פ שמויק חייב בתשלומין מן התורה, מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, אלא כמלוה על פה, ומלוה על פה אינו גובה מן היורשים. ורבי יוסי סבר, מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא וגובה מן היורשים. והלכה כתנא קמא. אבל לאחר שתקנו דמלוה על פה גובה מן היורשים בית דין גובין מממונו ומשלמים מה שהויק: **ד אין ממתינין לה עד שתלד**. דמהו דתימא ולדות ממונא דבעל הן כדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה, ולא נפסדינהו מיניה, קמשמע לן דכתיב (דברים כב) ומתו גם שניהם, גם לרבות את הולד: **ישבה על המשבר**. מקום מושב האשה היולדת קרוי משבר: **ממתינין לה עד שתלד**. דכיון דנעקד

may use [give] her hair [i.e., her wig, to another person if she so desired]; if an animal has been put to death [by order of Bet Din], it is forbidden to make any use of it.

רבנו עובדיה מברטנורא

לצאת, גופא אחרינא הוא ואינו כגוף אמו: **נהנין בשערה**. לאו שערה ממש קאמר, אלא פאה שהיתה לה משער אשה אחרת קשורה לשערה. ודוקא כשאמרה תנו אותה לבתי או לפלונית, דכיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניהא לה דתהוי כגופה לאתסורי, וכנטולה מחיים דמיא. אבל בענין אחר אסור, שגויי המת אסורים בהנאה: **בהמה שנהרגה אסורה בהנאה**. אפילו שערה:

Gemara Arakhin 6a

גמרא ערכין דף ו.

Our Rabbis taught: [If one said,] “This *selā* shall be for charity,” then before it has reached the hand of the [charity] treasurer, it is permitted to exchange it [i.e., borrow it and repay at a later time], but after it has come into the treasurer's hand, it is forbidden to exchange it. But it is not so, for Rabbi Yannai [a charity official] borrowed [this money, using it for his own ends,] and repaid it [afterwards]? [The answer is:] It is different with Rabbi Yannai, for what he did was acceptable to the poor, for the more he delayed [repayment], the more he caused others to donate and bring to them. Our Rabbis taught: If an Israelite dedicated a candlestick or a lamp to the synagogue, he is not permitted to exchange it. Rabbi Chiyya bar

תנו רבנן: סלע זו לְדַדְקָה עַד שֶׁלֹא בָּאתָה לְיַד גִּבְאֵי מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ. מִשֶּׁבָּאתָ לְיַד גִּבְאֵי אֶסוּר לְשִׁנּוּתָהּ אִינִי וְהָא רַבִּי יַנַּי זִיזָה וּפְרַע שְׂאֲנֵי רַבִּי יַנַּי דְּנִיחָא לְהוּ לְעַנְיִים דְּכִמְהָ דְּמִשְׁהֵי מַעֲשֵׂה וּמִיַּיִתָּ לְהוּ. תְּנוּ רַבְּנָן: יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְנַדָּב מְנוּרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֶסוּר לְשִׁנּוּתָהּ סִבְר רַבִּי חִיַּיא בְּר אָבָא לְמִימְרָ לֹא שָׁנָא לְדָבָר הָרְשׁוּת וְלֹא שָׁנָא לְדָבָר מְצוּהָ. אָמַר לֵה רַב אָמִי: הֲכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנּוּ אֱלָא לְדָבָר הָרְשׁוּת אֲכָל לְדָבָר מְצוּהָ מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ מִדְּאָמַר רַבִּי אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נִכְרִי שֶׁהִתְנַדָּב מְנוּרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַד שֶׁלֹא נִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעֲלִיָּה אֶסוּר לְשִׁנּוּתָהּ מִשֶּׁנִּשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעֲלִיָּה מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ. לְמָאי אֵלִימָא? לְדָבָר הָרְשׁוּת מָאי אִירִיא נִכְרִי אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל נָמִי אֱלָא לְדָבָר מְצוּהָ וְטַעֲמָא דְנִכְרִי הוּא דְבַעֲי, אֲבָל יִשְׂרָאֵל דְּלֹא בַעֲי שְׁפִיר דְּמִי. שְׁעִזְרַק טִייעָא אִינְדָּב שְׂרָגָא לְבֵית כְּנִישְׁתָּא דְרַב

Abba had thought that that was to say [it may not be exchanged,] neither for a secular nor a religious purpose, whereupon Rav Ammi said to him: This is what Rabbi Yochanan said: We have learned [of the prohibition] only in connection with a secular purpose, but for a religious purpose it is permitted to exchange the [object dedicated]. For Rabbi Assi said in the name of Rabbi Yochanan: If a non-Jew had dedicated a candlestick or a lamp to the synagogue, then before the name of its owner has been forgotten, it is forbidden to exchange it; after the name of the owner has been forgotten, it is permitted to exchange it. Now to what purpose is it to be exchanged? Shall I say for secular use? — Then why mention the gift of a non-Jew, as the same applies to that of an Israelite? Hence you must say for a religious purpose, and nevertheless, the reason [why it may not be exchanged, before its owner's name is forgotten, is] because an idolater might create a row over it, whereas in the case of an Israelite who would not create a row over it, it would be proper [to exchange it, thus proving that Rabbi Yochanan holds that it may be exchanged, for a religious purpose]. Shezrak, an Arab, made a gift of a lamp to the synagogue of Rav Yehudah.

Rechava changed it[s use] and Rava took it amiss. (Some say: Rava changed it and Rechava took it amiss. Others say: The sextons of Pumbedita changed it and both Rechava and Rava rebuked them for it.) The one who

changed it held: It [the donor noticing the change and protesting] would be a rare occurrence, whereas he who rebuked held: It may happen that he [the donor] comes [to the city, notices the change, and may protest].

זוהר נשא דף קכ"ב ע"א

רבי יצחק ורבי יהודה הוו אולי מאושא ללד אמר רבי יהודה (ג"א יצחק) גימא מלין דאורייתא וגיזיל. פתח רבי יהודה (יצחק) ואמר (שמות כא) כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור וגומר. מה כתיב בתריה בעל הבור ישלם וגומר ומה על דא קד מאן דגרים לאבאשא עלמא בחובוי על אחת במה וכמה אלא תוהנא דאף על גב דאבאיש עלמא אמאי אית ליה תשובה במה דכתיב איש או אשה כי יעשו וגומר והתודו את חטאתם והשיבו. אלא ודאי דא מהנניא להו בגין דעביד תשובה כביכול הוא עביד ליה ממש דהא מה דפגים לעילא אתקין ליה ובמה בתשובה דכתיב איש או אשה כי יעשו וגומר והתודו את חטאתם והשיבו תשובה אתקין בלא אתקין לעילא אתקין לתתא אתקין לגרמיה אתקין לכל עלמא. פתח רבי יצחק (יהודה) אבתריה ואמר (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וגומר בצר לך מכאן דתשובה מעילא מפלא עד לא ישרי דינא בעלמא דבתר דשרי דינא תקוף חיליה מאן יעבר ליה מעלמא ויסלק ליה. דהא בין דשארי דינא לא יסמלק עד דישתלים בתר דאשתלים ועבד תשובה אתקין עלמין בלהו. משמע דכתיב ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים וכתיב ושבתי עד יי אלהיך וגומר כי אל רחום יי אלהיך וגומר. באחרית הימים מאי אבא דבא אלא לאכללא כנסת ישראל דאיהו בגלותא ואשתכחת בעאקו דלהון ולא שבקת לון לעלמין ובגין כך קדשא בריד הוא אף על גב דשארי דינא בעלמא בעי דיהדרון ישראל בתשובה לאוטבא להו בהאי עלמא ובעלמא דאתי ולית לך מאן דקאים קמו תשובה. תא חזי אפלו כנסת ישראל תשובה אקרי ואי תימא (תשובה) עלמא. (ס"א מעילא) (ג"א עלאה) בכל אחר לא שכיח אלא דא אקרי תשובה בד אחר רחמי לקבלהא ואי תבת על כל אנון אוכלוסין וינקא לו ותשובה מעילא בד אתמסר נפשא לגבה ונטיל לה בזמנא דאיהו בתשובה בדין בלא אתקין לעילא ותתא ואתקין הוא וכל עלמא. היבא חד בעלמא קלקולא דכמה אחרנין בגגיה ווי לחיבא ווי לשביביה תא חזי יונה בגין דלא בעא למיחד בשליחותא דמאריה במה בני נשא הוו אתאבדו בגגיה בימא עד דכלהו אהדרו עלוי ודאינו ליה בדינא בימא וכדין אשתויבו בלהו וקדשא בריד הוא חס עליה לבתר ושויב במה אוכלוסין בעלמא. אימתי בד אהדר למאריה מגו עקתיה. תדא הוא דכתיב (יונה ג) קראתי מצרה לי אל יי ויענני. וכתיב (תהלים קי"ח) מן המצר קראתי יי ענני במרחב יי וגומר:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sefer Chasidim, Chapters 222, 223

ספר חסידים סימן רכב רכג

There are those who are murdered for the

יש שנהרג על קדוש ה' ויש צדיקים שאינם

sanctification of God's name, and there are righteous people who are not killed for the sanctification of God's name, but die by God's hand in their beds. If it were a time of decrees [against Judaism], they would be killed. And they [who die peacefully,] do not lose anything by this, except that from their reward is deducted the benefit of the fact that they did not have to go through this, so that they would live and have children. But those who were murdered exceed them in reward, corresponding to the life in this world that they did not receive. And [so too,] the attribute of judgment arises to argue against the wicked, contending that if He were to bring them before thoughts and tests, they would not be able to stand up to them, and therefore they should be punished for the tests which they would not have been able to withstand. And the righteous can say that they deserve reward because it is revealed and known to God that

if they were to be put to the test, they would stand up to it and would not sin. Many Jews have been killed at times of decrees against Judaism, and many have resolved to be killed, yet have been saved. A certain Jew by the name of Rabbi Shabtaey saw, in a dream, one of the martyrs, by the name of Rabbi Shabtai. Rabbi Shabtai, the martyr, said to him, "All those who resolved to be killed for the sanctification of God's name have their portion with us in the Garden of Eden." A certain wicked individual was buried among the martyrs. They appeared in a dream to a distinguished man living at that time, beseeching him to remove that wicked man from among them, since it was extremely difficult for them [to have him lay among them].

נְהַרְגִים עַל קְדוּשַׁת ה' אֲלֵא מִתִּים בְּיַדֵי שָׁמַיִם
עַל מִטּוֹתֵיהֶם וְאֵלּוּ הָיָה בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה הָיָה
נְהַרְגִים וְלֹא יִפְסְדוּ אֲלֵא שְׁפֹחֲתִים לָהֶם מִן
הַשֶּׁכֶר טוֹבַת הַנָּאָה שְׁלֵא יוֹאֲו לְיַדֵי בֶן כְּרִי
שִׁיחִיו וְיֹלִידוֹ בָּנִים וְאוֹתָן הַנְּהַרְגִים עוֹדֵפִים
עֲלֵיהֶם שָׁכַר כְּנָגַד חַיֵי עוֹלָם הָזֶה שְׁלֵא קָבְלוּ
וְעוֹלָה מִדַּת הַדִּין לְטַעַן כְּנָגַד הַרְשָׁעִים אִם הָיָה
מְבִיאֵן לְיַדֵי מַחְשָׁבָה וְנִסְיוֹן שְׁלֵא הָיָה יוֹכְלִים
לְעַמֵּד וּלְקַבֵּל פְּרַעְנוֹת כְּנָגַד הַנִּסְיוֹן שְׁלֵא יוֹכְלוּ
לְעַמֵּד. וְיֹכְלִים לֹאמַר הַצְּדִיקִים יֵשׁ לָהֶם שָׁכַר
שְׁגָלוֹי וְיָדוּעַ לָךְ אִם הָיִינוּ בְּאִים לְיַדֵי נִסְיוֹן
הָיִינוּ יוֹכְלִין לְעַמֵּד וְלֹא הָיִינוּ חוֹטְאִים. הַרְבֵּה
יְהוּדִים נְהַרְגִים בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה. וְהַרְבֵּה גָּמְרוּ
לְהֵרֵג וְנִצְלוּ וְרָאָה יְהוּדִי אֶחָד שָׁמוּ רַבִּי שְׁבַתִּי
בְּחֵלוֹם הָרוּג אֶחָד שָׁמוּ רַבִּי שְׁבַתָּאִי אָמַר רַבִּי
שְׁבַתָּאִי הִהְרוּג כָּל אוֹתָם שְׁגָמְרוּ בְּלִבָּם לְהֵרֵג
עַל קְדוּשַׁת ה' חֲלָקָם עֲמָנוּ בְּגֵן עֵדוֹן: רָשָׁע אֶחָד
הָיָה קְבוּר בֵּין הַהֵרוּגִים בָּאוּ בְּחֵלוֹם לְאָדָם
חָשׁוּב חֵי שִׁיִּצְיָאוֹהוּ מִבְּיַנְיָהֶם שְׁקָשָׁה לָהֶם
בְּיוֹתֵר:

Practical Law:

Rambam, Laws of Blessings, Chapter 4

(1) If one recites a blessing on bread, he has exempted side dishes with which the bread is eaten, such as various types of cooked foods, fruit, and the like. But if he recited the blessing on the side dish, he has not exempted the bread. If one recited a blessing on *ma'aseh*

kadeirah [cooked foods whose primary ingredient is a grain product], he has exempted the cooked foods, but if he recited the blessing on the cooked foods, he has not exempted the *ma'aseh*

הלכה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א בָּרַךְ עַל הַפֶּת פֶּטֶר אֶת הַפְּרָפְרֵת שְׁאוּכְלִין
בָּהֶם הַפֶּת מְמִינֵי תְּבִשִׁיל וּפִירוֹת וְכִיִּצָּא בְּהוֹן,
אָבֵל אִם בָּרַךְ עַל הַפְּרָפְרֵת לֹא פֶטֶר אֶת הַפֶּת.
בָּרַךְ עַל מַעֲשֵׂה קִדְרָה פֶטֶר אֶת הַתְּבִשִׁיל. בָּרַךְ
עַל הַתְּבִשִׁיל לֹא פֶטֶר אֶת מַעֲשֵׂה קִדְרָה: בְּגָמַר

kadeirah. (2) If one has made up his mind not to eat or drink [any more], but later changed his mind [and decided] to eat or drink, even though he has not moved from his place, he must recite the blessing again. But if this was not his intention, rather, he had in mind to eat or drink again then, even if his interruption lasted the whole day, he does not have to recite a blessing again.

בִּלְבוֹ מְלֹאכֵל אוּ מְלִשְׁתוֹת וְאַחַר כֵּן נִמְלֵךְ לֵאכֹל אוּ לְשִׁתוֹת אִף עַל פִּי שְׁלֵא שְׁנָה מְקוֹמוֹ חוּזֵר וּמְבָרֵךְ. וְאִם לֹא גָמַר בְּלִבּוֹ אֲלֵא דַעְתּוֹ לְחֹזֵר וּלְאֹכֵל וּלְשִׁתוֹת אֲפֵלוּ פָּסַק כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ אֵינּוּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה:

KI TEITZEI FOR THURSDAY NIGHT

כי תצא ליל ששי

צירוף יהוה

יג אֲרִי יִסַּב גִּבֵּר אֶתְמָא וַיַּעוֹל לְוָתָה וַיִּסְנֶנָּה: יד וַיִּשׁוּי לָהּ תִּסְקוֹפֵי מַלְיָן וַיִּפַּק עֲלֶיהָ שׁוֹם בֵּישׁ וַיִּימַר יְת אֶתְמָא הִדָּא נִסְבִּית וְעֵלִית לְוָתָה וְלֹא אֲשַׁכְּחִית לָהּ בְּתוּלִין: טו וַיִּסַּב אֲבוּהָא (נ"א אֲבוּהִי) דְּעוּלְמָתָא

יג כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנֵאָהּ: יד וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצְאֵתִי לָהּ בְּתוּלִים: טו וְלָקַח אָבִי הַנַּעַר (קרי הנערה) וְאָמַר

(13) If a man takes a wife and is intimate with her, and [finds that] he despises her. (14) And he talks about her with libelous words and gives her a bad name, saying, I took this woman, and when I came to her, I did not find that she had evidence of virginity. (15) Then the girl's father and her mother must obtain

RASHI

רש"י

(13-14) [If a man takes a wife] and is intimate with her, and [finds that] he despises her— then in the end he will — talk about her with libelous words — because [the commitment of] one sin leads to

(יג-יד) וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנֵאָהּ. סוֹפוֹ, וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים. עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה, עֵבֶר עַל לֹא תִשְׁנֵא סוֹפוֹ לְבֹא לִידֵי לְשׁוֹן הָרַע: אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת. מִכָּאֵן שָׂאִין אֹמְרֵי דְּבַר אֲלֵא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין: (טו) אָבִי

another: this man transgressed the negative commandment of, "Do not hate [your fellow Jew]" (see Leviticus 19:17), so eventually he comes to commit the sin of הרע לשון— speaking badly of someone (Sifrei 22:87). [And he talks about her ... saying, I took] this woman— [Since he says this woman, he must be accusing her in her presence.] Hence, we learn from here, that a claimant [in a court case] must not submit any of his accusations [to the judge] except in the presence of his opponent (Sifrei 22:89). (15) The girl's father and her mother [must